

УДК 658.5

Шведа Т.Р., Малюта Л.Я.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Shveda T., Maliuta L.

BREAK-EVEN ANALYSIS OF PRODUCTION AT THE ENTERPRISE

Сьогодні одним із найбільш застосовуваних методів для прийняття рішення про доцільність ведення діяльності є аналіз беззбитковості виробництва. Фактично менеджер підприємства постійно приймає рішення, які впливають на стан і ефективність виробництва та які стосуються зміни ціни реалізації продукції чи послуг, розміру змінних і постійних витрат на виробництво, придбання і використання ресурсів. Якщо менеджер не зможе спрогнозувати вплив своїх рішень на рівень прибутків і витрат, то він не зможе визначити чи рішення принесуть прибутки чи збитки для підприємства.

Аналіз беззбитковості – це аналітичний інструмент, який допомагає менеджеру оцінити точку беззбитковості для всього підприємства і за окремими видами продукції з метою розроблення заходів для досягнення і подолання межі беззбитковості (особливо в короткостроковому періоді).

Метою визначення рівня беззбитковості є оцінка того, що буде з фінансовими результатами підприємства, якщо визначений рівень його продуктивності або обсяг виробництва зміняться.

Найважливішою дією при аналізі беззбитковості для підприємства є визначення його точки беззбитковості. Точка беззбитковості виробництва – це така величина обсягу продажів продукції, за якої витрати на її виготовлення та реалізацію дорівнюють виручці від реалізації усієї продукції, і, отже, нема ані прибутку, ані збитків. Фактично, точка беззбитковості – це індикатор, нижче якого підприємство не повинно опускатися при випуску своєї продукції, бо це призведе до збитковості його діяльності.

Таким чином, для розрахунку точки беззбитковості потрібно знати такі дані:

- вартість одиниці товару (витрати на її виготовлення);
- операційні витрати, які є змінними (тобто їх розмір залежить від кількості проданої продукції: витрати на матеріали для виготовлення, на упаковку, на зарплату працівникам, залученим до виготовлення тощо) і постійними (тобто їх розмір для кожного підприємства є фіксованим і не залежить від обсягів виробництва: оренда приміщень, утримання території, оплата праці адміністративного персоналу тощо);
- дохід – це кошти, які отримує підприємство від продажу продукції без вирахування витрат.

Точку беззбитковості характеризують двома способами:

- 1) в натуральному вираженні – скільки одиниць продукції чи послуг потрібно реалізувати, щоб досягнути точки беззбитковості;
- 2) у грошовому вираженні – на яку суму потрібно продати продукції чи послуг, щоб досягнути точки беззбитковості.

Для визначення точки беззбитковості для підприємства можна використати два різних методи:

- 1) аналітичний метод (його ще називають метод маржинального прибутку);
- 2) метод графічного зображення (або графічний метод).

Відповідно до аналітичного методу в умовах беззбитковості маржинальний прибуток (МП) дорівнює постійним витратам підприємства (ПВ). Маржинальний прибуток – це різниця між чистою виручкою (Д) і змінними витратами (ЗВ).

Таким чином, точка беззбитковості (Тб) у натуральному вираженні визначається за формулою:

$$Тб = \frac{ПВ}{МП} = \frac{ПВ}{Д-ЗВ}, \text{ одиниць}$$

Точка беззбитковості у вартісному вираженні визначається за формулою:

$$Тб = \frac{Д \times ПВ}{Д - ЗВ}, \text{ грошових одиниць}$$

Графічний метод розрахунку полягає у визначенні точки беззбитковості шляхом побудови графіків залежності доходу та загальних витрат від обсягу діяльності підприємства. На графіку точка беззбитковості визначається після накладення на нього трьох ліній: виручки (обсягу продажів), постійних витрат і змінних витрат. Змінні витрати в сукупності з постійними утворюють пряму загальних витрат. Точка її перетину з прямою виручки і є точка беззбитковості.

В результаті допущення про те, що змінні витрати і виручка змінюються прямо пропорційно до зміни обсягу діяльності, на графіку досить просто відкласти дві точки питомих змінних витрат і виручки, щоб накреслити обидві лінії. Для того щоб провести лінію змінних витрат потрібно питоми змінні витрати помножити, наприклад на 10 і на 20 од. продукту, що виготовляється і продається підприємством. Для побудови лінії виручки досить знайти місце розташування однієї точки, наприклад, ціну помножити на 20 од. Другою точкою буде нуль.

Наведені методи визначення точки беззбитковості прості і зрозумілі. Їх часто використовували у різних економічних сферах, але обмежено, бо методи придатні для обчислень лише щодо одного виробу, що стало недоліком цього методу. У разі виробництва багатьох видів продукції та наявності кількох центрів витрат такий підхід не дає можливості об'єктивно оцінити ефективність виробництва окремих видів продукції. Для цього фахівці трохи удосконалили усі формули.

Слід зазначити також, що точка беззбитковості – це один з небагатьох показників, які тим кращі, чим нижче значення вони мають. Немає універсального періоду, за який треба вийти на точку беззбитковості. Звичайно, чим швидше – тим краще. Разом з тим, на різних етапах роботи підприємства точка беззбитковості може мати різне значення. При цьому зростання точки не завжди свідчить про погіршення становища підприємства. Так, розширення його діяльності призводить переважно до зростання постійних витрат, що зумовлює вище значення точки беззбитковості. Отже, здійснювати управління підприємством виключно на основі аналізу точки беззбитковості недоцільно. Проте її визначення має зосередити увагу керівництва на повних витратах та обґрунтувати напрямки їх оптимізації.

Список використаних джерел:

1. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2010. 336 с.
2. Баришнікова О. Як бізнесу правильно порахувати, коли виходиш "в нуль": формула. Що таке точка беззбитковості та як малому бізнесу її вирахувати. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/07/4/662556/>.
3. Зинівій О. Як розрахувати точку беззбитковості. URL: <https://avstudy.com.ua/yak-rozrahuvati-tochku-bezzbitkovosti/>.